

Vriendenbulletin

Stichting Vrienden van de Stad Groningen

Nummer 118 September 2024 Jaargang 39

Marte Rönning, Non scholae, sed vitae
et o: Tom van der Meulen

In dit nummer

Van de redactie	3
Henk Th. van Veen, Kennisjaren 1994-2014, een enerverend project	4
Pieter Bootsma en Tom van der Meulen, Geleide Groei: strategisch kader voor de ontwikkeling van de Groningse binnenstad	7
Kor Feringa, Straatnamen in Groningen (2)	12
Tom van der Meulen, De Mars: 'Varen en Kunst'	14
Tom van der Meulen, F.H. Bach: Binnen Boterdiep met beurt- of vrachtschepen 1903	16
Activiteiten	18
Groningana	19

Van de redactie

In deze aflevering treft u in de eerste plaats aan het artikel van Henk Th. van Veen over Kennisjaren 1994-2014, het als een Icarus begonnen kunstproject dat tenslotte op de Hondsrug en belendende laagten toch nog redelijk veilig landde. Als beoogde bijdrage aan ons themanummer van juni over universiteit en stad had u het nog te goed.

De tweede, wat omvangrijkere bijdrage, gaat over de nota Geleide groei waarin een visie op de ontwikkelingen in de binnenstad wordt ontvouwd voor de komende jaren. Dit stuk kunt u gebruiken als onderlegger bij onze lustrumviering, waarover u op pagina 17 de nodige informatie vindt.

Kor Feringa laat u vervolgens in zijn tweede en laatste bijdrage over Groninger straatnamen delen in wat de Marburgkaart openbaart over het Groningen van ca 1572.

Een stuk over het schip de Mars en een bijdrage in de serie 'Het Groningen van Bach' besluiten het redactionele gedeelte. Hierboven een uitsnede van de kaart van Haubois (1643): de Steenmerckt aan de kop van het Boterdiep waarvoor op pagina 17 geen ruimte meer was. Links het Boterdiep, rechts het Lopende Diep.

Kennisjaren 1994-2014: een enerverend project

Henk Th. van Veen

Iedereen kent wel de kunstwerken die rondom Groningen een stadsmarkering vormen. De bedenker van dat project was Frank Mohr, groot kunst- en cultuuraanjager in Stad. Hij zou het niet bij dat ene idee laten. In 1993 werd in een brainstorm tussen hem en Wim Janssen, hoofd communicatie van de RuG, het initiatief geboren om ook de universiteit 'zichtbaar' te maken door middel van beelden. De bedoeling was om via kunstwerken de verbondenheid tussen universiteit en Stad voor het voetlicht te brengen. Heel concreet werd gedacht aan beelden die het publiek zouden vertellen over memorabele personen en bijzondere gebeurtenissen uit de geschiedenis van de RuG. Ubbo Emmius bijvoorbeeld, de eerste rector magnificus. Of Johann Bernouilly, beroemd wiskundige uit de 18de eeuw. Of Aletta Jacobs, de eerste vrouw die als arts werd opgeleid. Franck Smit, conservator van het Universiteitsmuseum, werd gevraagd een groslijst te maken van geschikte figuren. Het project, dat 'Kennisjaren 1994-2014' werd gedoopt, ging in 1994 van start, bij het 380-jarig bestaan van de RuG. Ieder jaar tot aan het vierde eeuwfeest zou een verbeelding worden gerealiseerd.

Samenwerking met de Mondriaan Stichting

Hoe een en ander organisatorisch aan te pakken was nog niet zo eenvoudig. In december 1994 werd de Commissie Beeldenproject geïnstalleerd door het College van Bestuur. Voorzitter q.q. van deze begeleidingscommissie was de rector magnificus en een kunsthistoricus (i.c. schrijver dezes) maakte er deel van uit. Voor de uitvoering van het project werd samengewerkt met Praktijkbureau Beeldende Kunst opdrachten van de Mondriaan Stichting in Amsterdam. Deze stichting (nu Mondriaan Fonds) was een stimuleringsfonds voor beeldende kunst, vormgeving en cultureel erfgoed, toen nog maar net (1994) opgericht door het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Het Praktijk Bureau ging voortvarend te werk. Op hun advies werd bij het project een Masterplanner aangesteld in de persoon van de kunstenaar/theoreticus Jouke Kleerebezem.

Een bevlogen Masterplan

Kleerebezem was voorgedragen vanuit de Commissie Beeldenproject en dat hebben deze Commissie en de RuG geweten. Hij stelde een Masterplan op waarin hij een spervuur aan bevlogen ideeën presenteerde die qua reikwijdte en uitvoering ver uit gingen boven wat de RuG voor ogen had. In het Kennisjaren-project moest volgens Kleerebezem worden onderzocht 'hoe de visualisering van kennis in onderwijs en onderzoek, bijdraagt aan het ontstaan, het conserveren en de overdracht van deze kennis'. Hierbij werd aan nieuwe technologieën en media, in de jaren

'90 sterk in opkomst, een centrale rol toebedacht. Verder zou de RuG prijsvragen moeten uitschrijven onder kunstenaars en studenten en symposia moeten organiseren. Er moest 'een digitaal platform voor de theorie- en beeldvorming, door kunstenaars, cultuurhistorici en geïnteresseerde vertegenwoordigers uit andere disciplines' komen. De te realiseren kunstwerken moesten 'visionair zijn, het generieke van kennis vierend, boven de lokale context uitstijgend. Zeker geen 'kleine en grote solitaire monumenten'. Het masterplan is zich zeer bewust van een omslag der tijden waarin een 'grootschalige informatie van onze cultuur' alles zal veranderen. Het is 'gemedialiseerde openbaarheid' en 'interactieve media' wat de klok slaat. Het project 'zal in 2014 met de realisatie van een blijvend architectonisch project, een 'Ubbo Emmius geheugenruimte', zijn vervulling en apotheose krijgen. In dit nieuwe geheugen zal alle informatie van het project haar contribuanten tot in detail opgeslagen zijn.'

De samenwerking in de praktijk

De RuG was dit alles natuurlijk helemaal niet van plan, maar toch werd schoorvoetend met het Masterplan ingestemd. Heel verstandig werd, om de risico's in te dammen, het project in afzonderlijke parten van vijf jaar opgedeeld. In overleg met Kleerebezem (die het project in opdracht van de Mondriaan Stichting uitvoerde) en met Govert Grosfeld van het Praktijkbureau zouden voorstellen worden gedaan voor elk jaar een kunstwerk tot en met het eerstvolgende lustrum van de RuG

in 1999. De eerste vijf beelden zouden worden geplaatst in het Academiekwartier, met om te beginnen het lustrumbeeld, een werk met Ubbo Emmius als thema. Deze opdracht kwam nog in redelijke harmonie tot stand, zij het dat het Praktijkbureau er aanvankelijk een ander voor op het oog had dan kunstenaar en theatermaker Herbert Jansse, op wie de keus viel.

De twaalf gouden uilen van Pallas Athene (Wia van Dijk)

Het Ubbo Emmius monument

Het werk 'bestaat uit een betonnen 'plantenbak' waarin een beukenboom – symbool voor de universiteit met al haar takken van wetenschap – geplant is. De boom staat op de bodem van een archeologische put, geworteld in het verleden. De kruin steekt de lucht in, verwijzend naar de toekomst. Op de betonnen bank, opgebouwd uit zes elementen, staan even zo veel stellingen van de historicus/letterkundige Ubbo Emmius. De uitgehouwen ganzenveren in de zitting van de bank verwijzen naar zijn schrijfgerei. De oplopende vorm van de bank verbeeldt de looprichting van een klok. Met deze richting mee is een twintigtal diepblauwe stenen in de grond gelegd, voorzien van de jaartallen 1994 tot en met 2014. In de eerste steen, uit 1994, zijn de gegevens over het kunstwerk gebeiteld. In de overige negentien stenen staan de namen en jaartallen van de kunstwerken die zijn uitgevoerd.' (omschrijving Kunstpunt) Het project vertoont een hiaat van enkele jaren (2006-2008) en is bovendien wegens geldgebrek niet afgekomen.

De samenwerking wordt moeizamer

Bij het tweede werk komen er kinken in de kabel. Het zou een verbeelding moeten worden van de brachystochrone kromme, een natuurkundig en wiskundig fenomeen dat was bestudeerd door Johann Bernouilli. Het Praktijkbureau stelt voor om, geheel in lijn met hun megalomanie, Panamarenko te vragen. De Belgische Panamarenko was beroemd om zijn experimentele, ambachtelijk gebouwde vliegtuigstellen die niet konden vliegen. Een beeld van hem kostte een slordige 150.000 gulden, vier keer het budget dat de RuG had gereserveerd. Maar vooruit, als dat te duur was, kon men wel een tekening van hem kopen. Panamarenko had geen idee wie Bernouilli was.

Wat hij kon doen, zo liet hij weten, was een verbeterde versie maken van een van zijn al bestaande werken. Het zou niets met Bernouilli te maken hebben. Geen denken aan dus wat betreft de RuG, waarop Grosfeld met een ander voorstel kwam dat computeranimaties, teksten en lezingen behelsde. Alles beter dan 'monumentjes oprichten', zoals Grosfeld het project zoals dat de

Non scholae, sed vitae discimus: wij leren niet voor de school maar voor het leven, vrij naar Seneca (Marte Röling)

Bernouilli: brachystochroon (Henk Oving)

RuG voor ogen stond geringschattend noemde. In de UK reageerde Wim Janssen: 'Een internet-conferentie als kunstproject kunnen wij aan de universitaire gemeenschap echt niet uitleggen'.

De RuG grijpt in

Het is tijd om in te grijpen. De RuG laat Grosfeld weten alleen nog met het Praktijkbureau te willen samenwerken bij de verbeelding voor het Lustrumjaar 1999. De tussenliggende jaren neemt zij het heft zelf in handen. De ambities worden drastisch bijgesteld, waardoor het project nu echt realiseerbaar wordt. Faculteiten wordt om de beurt gevraagd om ideeën aan te leveren en er worden alleen nog kunstenaars uit Noord-Nederland aangezocht. Deze aanpak werpt zijn vruchten af. In 1996 realiseert de bekende architect Gunnar Daan op Zernike zijn 'Low profile'. Een groep slapende figuren neergevleid in het gras, geïnspireerd op de slaap als centraal thema van het werk van psychiater Rudy van de Hoofdakker (alias Rutger Kopland). In Daans eigen woorden voegt het werk 'een arkadisch element toe aan de campus, waar overigens de bedrijvige, zakelijke uitstraling van universiteitsgebouwen overheerst. De figuren lenen zich om er even neer te strijken, een dutje te doen of een fles open te trekken na een tentamen. Als vorm, verticale staalplaat op een glooiend talud, refereert het beeld aan de erosielandenschappen van de Sierra Nevada en Texas waarin verticale rotspartijen omgeven worden door gruishellingen. De slaap, lijkt daardoor eeuwig te worden.' Het jaar erop is dan toch de

brachystochrone kromme van Bernouilli aan de beurt, treffend verbeeld in de vijver voor de Aletta Jacobshal door de kunstenaar-wiskundige Henk Oving (het uitgangspunt om de eerste vijf verbeeldingen te bestemmen voor het Academiekwartier was intussen verlaten).

Op eigen kracht verder

Voor het lustrum van 1999 suggereerde het Praktijkbureau een cd-rom als kunstwerk en dat deed de deur dicht. De eigen kracht was de RuG goed bevallen en op eigen kracht vertrouwend ging ze na 1999 door. Dat heeft geresulteerd in nog eens een aantal heel bijzondere verbeeldingen van ooit aan de RuG ontwikkelde wetenschappelijke ideeën. De RuG zette zichzelf hiermee letterlijk op de kaart. Een heel aantal van de verbeeldingen zijn opgenomen in de beeldenexcursies door de stad die Kunstpunt (voorheen CBK) organiseert. Zo wordt de bedoeling van het project op treffende wijze waargemaakt.

Met dank aan Gerard Huizinga van Archief Depot Rug en Betsy de Jong-Crane.

Geleide Groei: strategisch kader voor de ontwikkeling van de Groningse binnenstad

Pieter Bootsma en Tom van der Meulen

Op 25 april jl. vindt in het Forum de presentatie plaats van het rapport *Geleide groei, kader voor de doorontwikkeling van de binnenstad van Groningen* door de Groningse stadsbouwmeester Nathalie de Vries. De bijeenkomst betekent tevens haar publieke afscheid van Groningen. Haar benoemingsperiode van vier jaar is ten einde. Het strategisch kader kan gezien worden als haar testament want zij heeft het met 'haar' Rotterdamse bureau voor stedenbouw en architectuur MVRDV opgesteld in opdracht van het College van B. en W.¹ Als spreker is o.a. uitgenodigd prof. Cor Wagenaar, hoogleraar in de geschiedenis en theorie van architectuur en stedenbouw. Maar hij blijkt ook een belanghebbende want één van de suggesties uit *Geleide groei* handelt over het Harmoniecomplex van de Rijksuniversiteit dat wordt voorgesteld als een ontwikkellocatie waar 'het huidige massale complex' volgens het strategisch kader wordt vervangen 'door een onderwijskwartier dat aansluit bij de schaal, maat en het karakter van het omliggende A-kwartier'. Wagenaar is zeer tot zijn ongenoegen werkzaam nabij het 'massale complex', waarbij hij zijn toehoorders afbeeldingen toont van de gangen van een gevangenis en vervolgens de pijlen van zijn toorn richt op zijn werkgever die hem laat werken onder deze slechte condities. Als het aan hem ligt moet het Harmonieplan van de stadsbouwmeester en haar bureau onmiddellijk door de universiteit ten uitvoer worden gebracht.

De Rotterdamse urbanisten

De Rotterdammers zonder Groningse ervaring zullen een nieuw perspectief voor de binnenstad ontwerpen. Overigens wel 'in nauwe samenwerking met verschillende belanghebbenden', zoals in de nota nadrukkelijk wordt vermeld. Gedoeld zal hierbij ook wel worden op de drie buurtverenigingen van de binnenstad, Heemschut en de Vrienden van de Stad Groningen die in november 2023 in de Puddingfabriek hun zegje over de ideeën van de stadsbouwmeester en 'haar' bureau mogen doen. Ook de inloop in de hal van RO/EZ aan het Zuiderdiep, een week later, geeft de binnenstadsbewoners de nodige informatie over de binnenstadsontwikkeling. Zie daarover het Vriendenbulletin nr. 116, maart 2024, pg 12 e.v.; maar dit geïnformeerd/geconsulteerd worden is nog maar een bescheiden eerste

stap in wat een verdergaand participeren in de planontwikkeling zou kunnen zijn. Aan het eind van dit artikel komen we hierop terug.

Waarom dit strategisch kader?

Geleide Groei is het strategisch kader dat blijkens pagina 10 de blijkbaar gebleken, maar helaas nauwelijks toegelichte lacune vult tussen het visieniveau (Bestemming Binnenstad 2016, geactualiseerd 2021) en het projectniveau. Normaal gesproken zou het omgevingsplan die plek kunnen claimen, maar dat blijkt te kort door de bocht. Op pagina 11 lezen we dat het strategisch kader (vermoedelijk als Programma) in de nabije toekomst onderdeel gaat uitmaken van de geactualiseerde en aangescherpte omgevingsvisie. Vervolgens wordt dat vertaald naar het omgevingsplan, waardoor de uitgangspunten van

¹ Enige maanden later zal het Handboek Hoger Bouwen verschijnen waarin De Vries ook de hand heeft gehad.

² Genoemd worden aansturing van concrete projecten en afstemming van bouwinitiatieven.

het Strategisch kader ook juridisch-planologisch bindend zijn. Dat lijkt duidelijke taal maar door eerst deel uit te maken van het visieniveau wordt een lacune² tussen visie en uitvoering niet gedicht. Welbeschouwd is *Geleide Groei* een addendum op de bestaande (onverkort overeind staande, zo lezen we op pag. 11) omgevingsvisie dat zoals ook de andere delen van die visie vertaald dient te worden in het omgevingsplan.

Uitdagingen

Volgens het strategisch kader staan de stad de volgende uitdagingen (ook wel hoofdlijnen genoemd) te wachten:

- De binnenstad moet de verscheidenheid aan functies (cultuur, evenementen, winkels, horeca, wonen, werken, onderwijs) behouden terwijl sommige van deze functies meer ruimte vragen en het aantal inwoners en bezoekers toeneemt.
- De leefbaarheid van de binnenstad staat onder druk vanwege de verandering van het klimaat
- Het bewaren van de ruimtelijke kwaliteit van de binnenstad door het handhaven van de 'Groningse schaal' van de bebouwing terwijl de stad niet 'op slot' moet voor verdere economische ontwikkeling.

Speerpunten van beleid.

Kruisen van de bovengenoemde hoofdlijnen met drie schaalniveaus (de binnenstad als geheel, straten en structuren en ontwikkellocaties) levert een tabel op van negen zogenaamde speerpunten:

Hoofdlijnen	Levendig en gemengd	Verblijfsruimte, groen klimaatadaptatie	Groningse schaal en ruimtelijke kwaliteit
Schaalniveaus			
Binnenstad en deelgebieden	Verruimde binnenstad (= uitbreiding buiten grachtengordel)	Klimaatadaptieve binnenstad	Schaal en maat binnenstad
Straten en structuren	Verbonden binnenstad, ook met nieuwe bouwlocaties)	Doorwaadbare binnenstad	Ver/ontdichte binnenstad
Ontwikkelgebieden en plekken	Gevarieerde binnenstad	Groene binnenstad	Eigenwijze binnenstad

Om de verscheidenheid aan functies in de binnenstad te behouden gelden als speerpunten:

- het verruimen van de binnenstad door omringende gebieden hiertoe te gaan rekenen. Consequentie zal zijn dat de Diepenring niet langer de beleidsmatige grens is van de binnenstad. Stationsgebied, UMCG, Hortusbuurt, Westerhaven en oostelijke binnenstad zullen meer en meer bij de binnenstad betrokken worden.
- het verbinden van de binnenstad met de omliggende gebieden, zowel de oude als de nieuwe zoals Stadshavens en De Suiker, door de radiale hoofdroutes, de 'assen'.
- het bewaren van een afgewogen mix van functies in de binnenstad waardoor deze voor iedereen uitnodigend is.

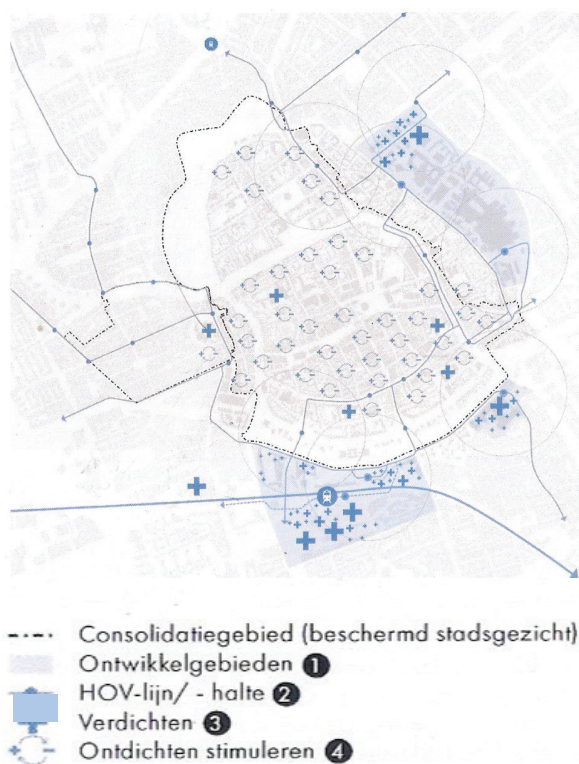
Voor het in stand houden van de leefbaarheid van de stad die getypeerd wordt als een *place to be* in plaats van een *place to buy*, worden als speerpunten geformuleerd:

- het bevorderen van een klimaatadaptieve binnenstad door te werken aan een netwerk van koele routes en koele verblijfplaatsen.
- het streven naar een afgewogen toegankelijkheid van de openbare ruimte voor voetgangers, fietsers, logistiek verkeer en hulpdiensten, de 'doorwaadbare stad' genoemd.
- het reserveren in de binnenstad van meer oppervlakte voor groen en blauw, koele routes en kwalitatieve verblijfplaatsen, de 'groene stad'.

Voor het bewaren van de ruimtelijke kwaliteit van de binnenstad zijn de speerpunten:

- de bestaande schaal van de bebouwing van de binnenstad is bij ontwikkeling het uitgangspunt, de zogenaamde Groningse schaal en maat zonder dat de stad 'op slot' gaat voor het ontwikkelen van de grotere functies.
- de binnenstad krijgt meer licht en ruimte: scherper wordt vastgelegd waar het 'ontdichten' van de bebouwing wordt gestimuleerd en waar verdichtingen mogelijk zijn.
- Er wordt met het verlenen van een gepaste 'bouwenveloppe' op daartoe beschikbare locaties in de binnenstad ruimte geboden voor experimenten met gedurfde architectuur – te vergelijken met het Forum en het Groninger Museum – zodat er nieuwe iconen ontstaan, de zogeheten eigenwijze binnenstad.

Het antwoord op de uitdagingen vergt over de jaren een ambitieus programma.

Groningse schaal en Groningse mantra

Groningen wordt in het strategisch kader beschreven als een stad met *zwei Seele in einer Brust*, een stad die zijn Groningse schaal en maat moet koesteren en een stad die vooral niet 'op het slot moet', een mantra dat al decennia op het Zuiderdiep opklinkt. Enerzijds is er sprake van het gebied van de Groningse schaal en maat, de 'consolidatiegebieden' en anderzijds van een aantal in deze consolidatiegebieden gelegen 'ontwikkellocaties' en van aan de rand van de binnenstad gelegen 'ontwikkelgebieden'

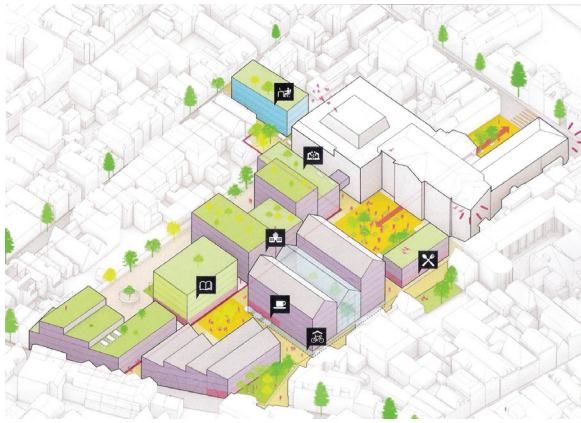
waar grootschaliger en meer ruimte vragende functies kunnen worden gevestigd. Deze negen plekken met hun ontwikkelmogelijkheden, ook wel programmatische aanjagers genoemd, (Wester-singel/Kraneweg, Harmoniegebouw, UMCG, station, Pathé, Haddingestraat, vm casino, Oosterpoort, Rademarkt) voorkomen dat de stad op slot gaat. De idee is bovendien dat de nieuwe invulling van de ontwikkellocaties stimulerend uitwerkt op het omringende gebied. Met deze opzet negeert de stadsbouwmeester de oplossing die nog voor enkele jaren gekozen werd: die van de 'as', gedacht tussen de Martini en de Harmonie waarlangs grootschaliger bouw kon worden gerealiseerd en in het stedelijk weefsel opgenomen.

Drie van de ontwikkellocaties (Harmoniecomplex, de Haddingestraat-parkeergarage en het afgebrande Casinoterrein) zijn in Geleide Groei ingetekend met zogenaamde testscenario's (beter was de term demonstraties geweest) waarin diverse speerpunten van beleid in zijn verwerkt zoals de doorwaadbaarheid, de vestiging van meerdere functies zoals in ieder geval de woonfunctie, de aanwezigheid van groene verblijfsruimten en een diversiteit aan gebouwen van bescheiden korrelgrootte. Hoewel de testscenario's complexen laten zien die nogal uitsteken boven het stedelijk landschap van de Groningse schaal en maat zijn ze volgens de ontwerpers passend in hun omgeving.

De vraag doet zich voor in hoeverre de gemeente in staat is met zijn goede bedoelingen de eigenaren van de locaties tot ruimtelijke kwaliteit te brengen. De ligging van de ontwikkellocaties lijkt eerder toevallig – ze zijn beschikbaar door een brand (het Casino), door een andere situering van parkeergarages (de parkeergarage aan de Haddingestraat), door vervanging vanwege de kosten van groot onderhoud (het Harmoniecomplex) – dan planmatig en daardoor niet evenwichtig over de binnenstad gespreid. Daar pleit Geleide Groei wel voor om te voorkomen dat delen van de binnenstad achterblijven in ontwikkeling.

Het omgevingsplan en het voortschrijdend inzicht

De voorziene plannen zullen moeten worden geborgd. Daartoe zal in de nabije toekomst het strategisch kader deel gaan uitmaken van 'de geactualiseerde en aangescherpte omgevingsvisie' die zal worden vertaald in het omgevingsplan waardoor de plannen hun juridisch-planologische uitwerking krijgen – we hebben er hiervoor al op gewezen.

Harmoniegebouw: in de plaats van het massale complex is sprake van een netwerk van intieme straatjes en pleinen waaraan diverse panden zijn gelegen met onder meer voorzieningen voor de buurt.

Haddingestraatgarage: de garage is vervangen door een gestapeld gebouw waarin seniorenappartementen zijn gevestigd naast accommodaties voor een verscheidenheid van voorzieningen. Het gebouw is bekroond door een collectieve daktuin.

Casinoterrein: in de geest van de Groningse gasthuizen is een ommuurde publiek toegankelijke tuin ontworpen die door woongebouwen wordt geflankeerd.

Het rijke programma van maatregelen dat in het strategisch kader worden genoemd kan niet worden uitgevoerd zonder dat de gemeente de regie over de ruimtelijke inrichting stevig in handen heeft en de normen van het omgevingsplan van de binnenstad worden aangescherpt. Dat het zittende college hiertoe bereid zal zijn lijkt wel zeker gezien het coalitieakkoord waarin is vastgelegd dat het stadsbestuur meer de regie moet nemen bij het ruimtelijk beleid. Illustratief is de passage op pg 45 van het Strategisch kader "De gemeente stimuleert actief de vestiging van aanvullende functies en lokaal ondernemerschap in de hoofdstraten. Denk bijvoorbeeld aan het zelf strategisch verwerven van panden op belangrijke locaties of het vastleggen van een specifieke functiemix in het omgevingsplan". Wat de normen betreft, op pg 78 lezen we: "Tegelijk willen we ook een ruimtelijke vertaling maken van de (abstracte) intenties van het beschermde stadsgezicht en in lijn daarmee meer specifieke

vuistregels ontwikkelen voor het bouwen in de binnenstad en het omgaan met afwijkende bouwhoogten". Op pg 65 wordt aangekondigd dat "in het nieuwe omgevingsplan strengere regels opgesteld worden ten aanzien van bouwruimte". Op pg 69: "We leggen veel scherper vast wat mogelijk is. Binnen het beschermde stadsgezicht (de consolidatiegebieden) staat behoud centraal en geldt nadrukkelijk een 'nee/tenzij'-beleid voor optoppingen, slopen en/iets hogers terugbouwen". Het heeft ook wat weg van een reactie op het beleid van de voorbije jaren: de tekst van het Strategisch kader heeft het over de optoppingen die "zonder goede begeleiding (bedoeld zal zijn van de gemeente) onvoldoende kwaliteit aan de stad toevoegen". En over het uitbouwen in bestaande binnenterreinen dat een te hoge vlucht heeft genomen: "Die ontwikkelingen roepen we een halt toe".

Afgewacht moet worden of de gemeente er in slaagt een omgevingsplan te formuleren dat de voornemens in het strategisch kader af kan dwingen. Gaat de beoogde gemeentelijke ambitie vertaald worden in een lappendeken van gebieden met nadere uitwerkingsbevoegdheden van B&W? Zullen er door wetgeving van het rijk gaten geschoten worden in de regels in het omgevingsplan die de schaal en maat van de bestaande bebouwing moeten borgen zoals gebeurd is bij de Wet ruimtelijke ordening (Wro)?

De stad in 2050

Geleide Groei laat zien hoe de stad er in 2050 mogelijk uit zou kunnen zien bij het voorgestelde beleid. Bij de opstellers van het strategisch kader van de geleide groei leven de volgende verwachtingen:

- Wat het *groen* betreft, van de platte

daken in de binnenstad is minimaal 30% vergroend. En is 30% van het verharde/bebouwde oppervlak binnen bouwblokken vergroend. De Diepenring is verder vergroend.

- De *woningvoorraad* in de binnenstad is gegroeid. De ontwikkellocaties voegen woningen toe voor ouderen en gezinnen uit de midden-groepen. De verwachting is dan ook dat er extra woningen bijkomen dankzij de kanteling in de markt van kamerverhuurpanden: een deel wordt weer tot woning omgebouwd.
- De *voetgangers* hebben het voor het zeggen in het hart van de binnenstad.
- Voor de *fietsers* zijn voldoende alternatieve routes voor het verlies van de passage door het hart van de binnenstad beschikbaar. Aan de rand van het voetgangersgebied zijn in alle richtingen fietsenstallingen verzezen. De Diepenring is optimaal voor de fiets ingericht.
- De binnenstad is per fiets en *openbaar vervoer* optimaal verbonden met de wijken en de nieuwe ontwikkelgebieden. Volledig afscheid is genomen van de *autologica* in de binnenstad.
- Van de *te onderscheiden gebieden en straten in de binnenstad* zijn er meer aanwezig met een eigen sfeer en identiteit waaronder de onderwijskwartieren en de aanloopstraten. De universitaire binnenstadscampus rond het *Harmoniegebouw* heeft groen en is qua functies gemengd en doorwaadbaar. De diverse ontwikkellocaties hebben geleid tot een opleving van omringende, achtergebleven delen van de binnenstad en het gebied van het hoofdstation is een levendig stukje binnenstad geworden van wonen, werken en cultuur.
- Nieuwe assen vormen de *verbinding* van de binnenstad met De Suiker en Meerstad, van de binnenstad met Beijum/Lewenborg, en van de binnenstad met de Zernike-campus.
- Er wordt *circulair en natuur-inclusief* gebouwd.

Voor alle duidelijkheid: dit is geen blauwdruk, ook geen stip op de horizon, maar gewoon *spielerei* met als suppositie dat het gemeentelijk beleid de eerstkomende 25 jaar ongewijzigd kan worden voortgezet. De functie van deze presentatie is geen andere dan het voorhouden van een worst om Geleide groei een gunstig onthaal te bezorgen. Verleidingsplanologie *avant la lettre!*

Een handreiking aan de participant

Tot slot worden in een annex drie perspectieven of beleidsscenario's gepresenteerd waarbij de aandacht vooral is gericht op één van de drie uitdagingen die, naar de mening van de opstellers, de stad te wachten staan. Is de aandacht

gericht op het behouden van de verscheidenheid aan functies dan zal sprake zijn van de binnenstad als grootstedelijk podium met een levendig en gemengd programma voor stad en regio; is de aandacht gericht op de leefbaarheid van de binnenstad dan geldt het scenario van de binnenstad als groene oase; en is tenslotte de aandacht vooral voor de kleinschalige historische binnenstad dan richt het scenario zich op de Groninger schaal en ruimtelijke kwaliteit.

Daarmee laat *Geleide Groei* zien dat de verschillende hoofdlijnen van beleid elkaar in de weg kunnen zitten, al zijn er ook onderdelen die zich aan die strijdigheid onttrekken en in elk geval nagestreefd zouden kunnen worden: de '*no regrets*': een gevarieerder woningaanbod, verbetering van de toegankelijkheid voor voetgangers en kwetsbare groepen en '*ontdichten*' van binnenterreinen.

Wat zal de gang van zaken zijn bij het proces dat de gemeente zal volgen tot het omgevingsplan? Zal de Raad beslissen welke ambitie/beleidslijn het zwaarst zal wegen bij de vaststelling van het omgevingsplan? Of zal er afgewacht worden hoe het omgevingsplan in de praktijk zal werken om pas na geruime tijd vast te kunnen stellen welke richting uiteindelijk is ingeslagen? Of zullen de voorschriften in het plan, in combinatie met de plankaart, tot een ruimtelijk gevarieerd beleid voeren? Dat laatste is te verwachten, want *Geleide Groei* meldt op pagina 84: "In de praktijk zal dit [d.w.z. het kiezen voor één scenario] nooit in *extremis* zo worden gerealiseerd en eerder een mengvorm van de drie scenario's opleveren".

Toen we voor het eerst met informatie van 'Geleide groei, strategisch kader' werden geconfronteerd (de Puddingfabriek, RO/EZ Zuiderdiep) kregen we het idee dat we op een informatiebijeenkomst aanbeland waren. Dat gold zeker voor de inloop aan het Zuiderdiep. Met een zekere voldoening wordt in de tekst van *Geleide Groei* geconstateerd dat de bevolking heeft kunnen participeren bij het tot stand komen van het kader. Voor de deelnemers aan de bijeenkomsten in de Puddingfabriek en het Zuiderdiep (RO/EZ) zou het een goede handreiking zij geweest als ze over de annex hadden beschikt. Dan was hun duidelijker geweest welke keuzes moeten worden gemaakt en welke tegenstrijdigheden daarbij optreden.

Straatnamen in Groningen (2)

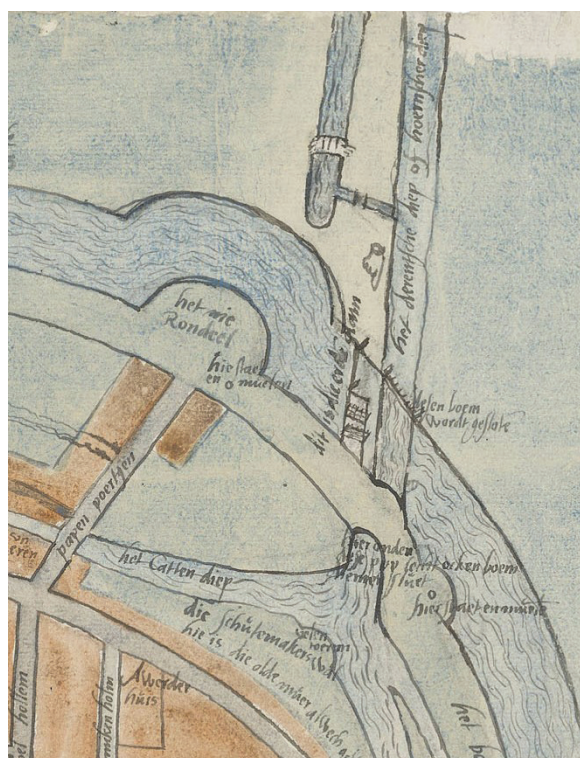
Kor Feringa

Een tweede artikel over straatnamen in Stad beginnen we op een terras aan Hoge der A nr 2. Naast het terras liggen ter weerszijden van de gang twee nieuwbouwpanden die dateren uit 2013. De woningen in die panden zijn genummerd aan de Hoge der A. De gang zelf – met van oudsher werkplaatsen en pakhuizen – draagt de naam Haaksgang, waarschijnlijk naar Jan Haken, in het begin van de 19^e eeuw eigenaar van een bakkerij op de hoek met de Brugstraat. Tijdens de bouw is door de projectontwikkelaar ook de naam Haaksgang gebruikt; de gemeente Groningen kent de naam evenwel formeel niet: het is geen openbare gang.

Onze keuze voor het terras is overigens niet toevallig. Het biedt uitzicht op tenminste drie kenmerkende punten in het westelijk deel van het centrum: de A-brug (de oudste brug uit 1192, eerder waarschijnlijk een voorde), het brugwachtershuisje uit 1925 van de vroegere stadsarchitect Siebe Jan Bouma (1899-1959), nu een gemeentelijk monument; en het pakhuys 'Werkmanhuis' aan de Lage der A 12-13 met op een verdieping het atelier van Hendrik Nicolaas Werkman, boekdrukker, graficus en verzetsman.

De A zelf is al waarschijnlijk eerst in de 11^e eeuw van een beschoeiing voorzien, maar diende – zo blijkt uit de vondst van plantenresten en zaden – al in de 8^e en 9^e eeuw voor het aanleggen van schepen, onder meer uit Scandinavië. De vondst van een sleutel en van een been kam geven aan dat er toen ook al sprake was van bewoning. De van oorsprong Drentse rivier de A is vanaf Glimmen al in de 14^e eeuw vergraven tot het Hoornsediëp (en het Hoornsediëp op zijn beurt vanaf 1860 tot het Noord Willemskanaal). Hoornsediëp en de meer oostelijk gelegen watergang Helper Maar bereikten Groningen door een moerassig en in feite onbegaanbaar gebied (de Zegge) globaal ten zuiden van de huidige Driemolendrift. De A liep vervolgens min of meer parallel aan de latere Reitemakersrijge, waarna in het westen van de stad Groningen de naam A weer opduikt.

Op de Marburgkaart is in hetzelfde gebied sprake van een watergang onder de naam Kattendiep, door Van den Broek als deel van een omlegging van het Hoornsediëp dan wel van de oostelijk daarvan gelegen Helper Maar geïnterpreteerd.

Kattendiep en Munnikeholm op de Marburgkaart. Het zuiden is boven. Links onder is nog het Awerder Huis zichtbaar, het refugium van het klooster Aduard.

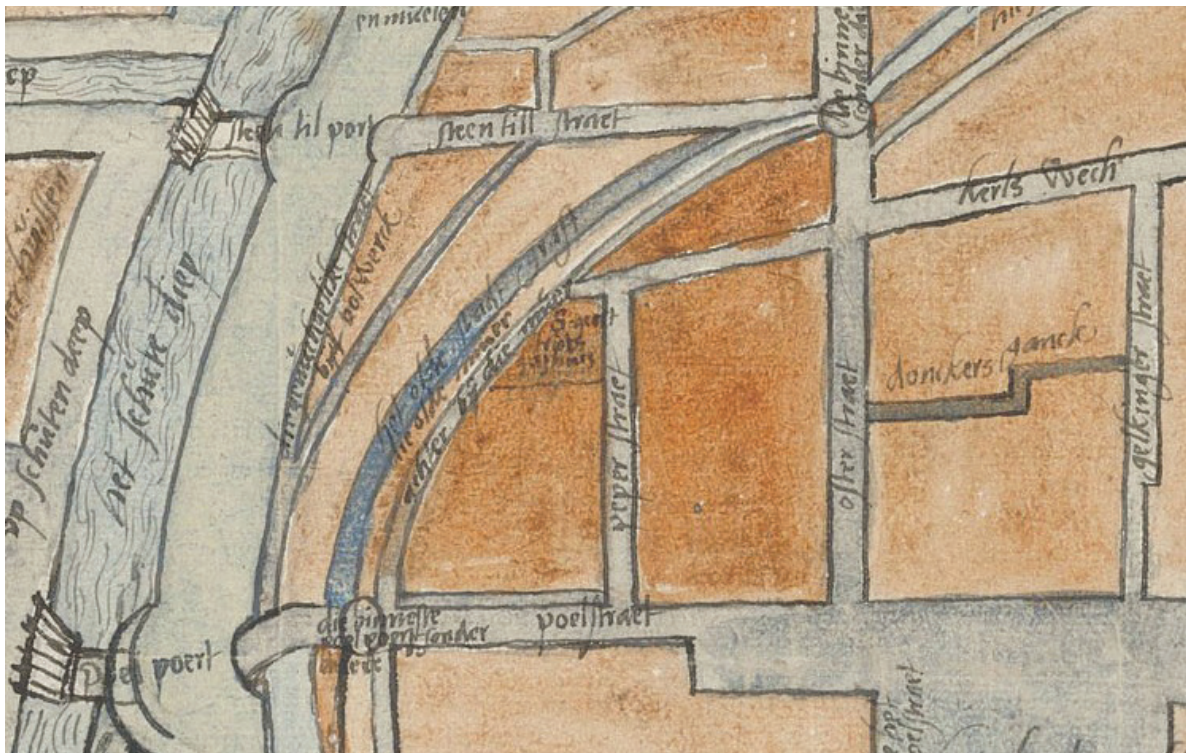
Er is nog een tweede Kattendiep: een straat of steeg tussen Poelepoort en Binnen-Oosterpoort die in de 16^e eeuw zo wordt genoemd – overigens is deze steeg op de Marburgkaart naamloos. En hij heeft geen relatie met het latere Kattendiep dat het oostelijk uiteinde is van het Zuiderdiep. Voor een uitvoerige beschouwing over de gedempte bedding van het Kattendiep tussen Poelepoort en Binnen Oosterpoort verwijs ik naar Van den Broek.

Behalve Kattendiep kent Groningen ook nog de straat Kattenhage. Voormalig stadsarchivaris Jan van den Broek schrijft dat een goede en door iedereen geaccepteerde verklaring van de toponiemen met 'kat' er niet is. Men denkt wel aan paal (palissade), misschien ook wel meerpaal, maar ook sluis, hut, modder, met water gevuld gat, onaanzienlijke watergang en dergelijke worden wel met 'kat' aangeduid.

In de 17^e eeuw wordt een aaneensluitende zuidelijke stadsgracht gegraven. Het oostelijke deel krijgt de naam Kattendiep; het grootste deel de naam Zuiderdiep. Het geheel wordt in 1880 gedempt: vandaar de officiële straatnamen Gedempte Kattendiep en Gedempte Zuiderdiep.

In het zuidwestelijk deel van de binnenstad vallen nog twee straatnamen op: Munnekeholm en Schoolholm. De term 'holm' betekent 'hoogte' en is afkomstig uit het Oud-Noords (vergelijk de naam van het Deense eiland Bornholm). Men woont dus eigenlijk op de Munnekeholm, respectievelijk de Schoolholm. Gedacht wordt wel dat er een verband bestaat met de aanwezigheid van de Vikingen in deze contreien gedurende een wat langere periode. Aanvallen van Vikingen op Groningen worden verondersteld te hebben plaatsgevonden van 810-845 en rond 990. Bewijzen zijn er evenwel niet.

Geraadpleegd: Jan van den Broek, *Een nieuwe oude plattegrond van Groningen*. Aantekeningen bij een plattegrond in het Hessisches Hauptstaatsarchiv te Marburg.

Zuidoostelijk stadsdeel op de Marburgkaart tussen Poelestraat en Steentilstraat. Van den Broek identificeert de naamloze straat, gelegen tussen 'het oude stad graff' en (wat hij denkt dat er staat) 'die geneughglike straet/bytt bolwerck' als het (toen al gedempte) Kattendiep – te onderscheiden van het huidige Gedempte Kattendiep!

De Mars: 'Varen en Kunst'

Tom van der Meulen

An de Hoge der A is 's winters de Mars afgemeerd. Een schip dat je vanuit het westen naar de binnenstad gaand niet kan ontgaan. De forse tweemaster bepaalt het gezicht op de A vanaf de A-brug. Wat is de geschiedenis van dit schip en hoe is het in het leven gekomen van de kunstenaarsecht paar Riny Bus en Jan Velthuis? Alleszins reden om eens met hen te spreken.

Ik tref de schipper-eigenaars na het ESNS-evenement in januari. De Mars was daarbij – traditiegetrouw – in gebruik als hotelschip voor de festivalbezoekers. Na een onderhoudend gesprek is me nog allerlei documentatie ter beschikking gesteld waaruit ik kon putten. Navolgende tekst is daarvan de neerslag.

Als student van Minerva woonde Riny Bus eind jaren zeventig op een woonboot in het Schuittendiep. Bij Minerva ontmoette ze Jan Velthuis. Toen het tegenover de woonboot liggende schip, een steilsteven, te koop kwam hebben ze deze gekocht en zelf verbouwd tot een combinatie van woonschip en atelierschip. De Isis, zoals het schip ging heten, heeft heel Nederland doorkruist, onder andere als 'meevarend motorschip' in een konvooi van zeilschepen naar de tweede SailAmsterdam in 1985.

Met de komst van kinderen kwam er ook behoefte aan een groter schip. Dat werd een klipper die eveneens de naam Isis kreeg. Dit schip is, net als de eerste Isis, gebruikt als woon-atelierschip.

De Mars kwam in 1994 op het pad van Jan en Riny. De Mars is gebouwd in 1924 bij de werf Mulder in Stadskanaal. Op de werf had het schip de naam Alide gekregen, maar na de tewaterlating is het direct omgedoopt tot Wim. De bouw van het schip gebeurde op eigen rekening van de werf; doel was om zo het personeel aan het werk te houden. Direct na de Eerste Wereldoorlog was de situatie op de vrachtenmarkt zeer slecht, en het schip heeft zes jaar op de helling gelegen voordat het te water ging. De Alide/Wim was een motorzeilkotter, met een Brons dieselmotor. Koper van het schip was K.R. Bosma uit Oldekerk, de thuishaven was Groningen. In 1936 is

de Wim verkocht aan Geert Blaauw uit Zuidbroek die het de naam Reiger gaf. In 1940 is de Reiger uitgeweken naar Engeland waar het vaartuig in beheer kwam bij de *Freight Express Ltd. London*; onder Britse vlag varende heeft de Reiger deelgenomen aan de Operatie Dynamo, de evacuatie van Britse en Franse militairen uit Duinkerken. Met vijf tochten werden 592 soldaten in veiligheid gebracht. Nadien is de Reiger weer onder Nederlandse vlag gebracht. In 1950 heeft Blaauw de Reiger verkocht. Als vrachtaarder heeft het schip voornamelijk op de Oostzee gevaren, vaak met hout, maar ook met veevoer. In 1992 kwam aan de Deense carrière van de Mars een einde.

Via-via kwam het in 1994 in handen van het echtpaar Bus-Velthuis. In 1995 lieten zij het schip op de werf van Lex Tichelaar in Harlingen (met een grote eigen inzet) van een nogal vermoeid ogende kustvaarder (Riny, aanvankelijk wat sceptisch: "wat moeten we hiermee?") ombouwen tot een sierlijke zwaan, een charterschip met een capaciteit van 34 personen. Het schip kreeg twee masten, zwaarden, een passagiersaccommodatie van 34 personen, het verblijf van de schipper kwam voorin, benedendeks de slaapvertrekken en bovendeks een riante kajuit van waaruit je

een mooi uitzicht over het water hebt. Als zeilend charterschip heeft de Mars niet meer een functie als woonschip, het echtpaar woont op de wal. Jan en Riny combineren kunst met het organiseren van zeiltochten en schildervakanties op het Wad. Terwijl ze vroeger veel zelf voeren, hebben ze nu een schipper en een maat in dienst.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de diverse namen, eigenaren en thuishavens van het schip dat zijn leven 100 jaar geleden als Alide begon en nu bekend is als Mars.

Groningen is niet meer het centrum van scheepvaart zoals het dat vroeger was. Mogelijk kun je zeggen dat de transformatie van het Scheepvaartmuseum naar het MadA symbool staat voor het afgenomen betekenis van scheepvaart en wat daarmee annex is in het collectief geheugen van Groningen. Aan de andere kant kun je ook constateren dat de grote belangstelling die een evenement als de Winterwelvaart (en in juni jl. nog de préSail) geniet bewijst dat de scheepvaart nog wel degelijk een rol speelt en een publiekstrekker van de eerste rang is. Dat heeft de scheepvaart in ieder geval van de paarden, vroeger ook niet onbelangrijk in Groningen, gewonnen.

JAAR	NAAM	EIGENAAR	THUISHAVEN
1924	Wim	K.R. Bosma	Groningen
1936	Reiger	G. Blaauw	Zuidbroek
1950	Norma	Johs. Sloots Jakzn.	Groningen
1953	Anne Grethe	J. Christensen	Søby
1961	Øland	R. Nielsen	Aalborg
1965	Joli	R.K. Hansen	Assens
1986	Mars	Abæck Efterskole	Åbernå
1986- 1992	Mars	E.M. Nielsen	Marstal
1994	Mars	J. Velthuis/R. Bus	Groningen

Mars als vrachtschip in 1995

F.H. Bach: Binnen Boterdiep met beurt- of vrachtschepen 1903

Tom van der Meulen

Deze tekening van F.H. Bach uit 1903 heeft als pendant een schilderij met de titel 'Boterdiep vanaf het Jodenkampje' met datering 1900-1940. Die datering is redelijk ruim, te ruim zelfs, want dit deel van het Boterdiep is al in 1912 gedempt. Maar positief is dat we met de titel van het schilderij enig idee hebben van de plaats waar de tekening is gemaakt.

Dat er sprake is van het Jodenkampje als standplaats zou moeten betekenen dat we (d.w.z. Bach in de eerste plaats en verder iedereen die naar zijn tekening kijkt) aan de oostzijde van het Boterdiep staan en in noordelijke richting kijken. Was de blikrichting zuidwaarts (=stadwaarts) gericht dan was de Martinitorren wel op de tekening verschenen. Echter, op de tekening buigt het Boterdiep verderop naar links terwijl het op de foto naar rechts buigt. Dus toch een blik in zuidelijke richting? Bach woonde hier in de buurt, in de Nieuwe Ebbingestraat 137. Veiligheidshal-

ve laat ik twee foto's van de huidige situatie zien, één in noordelijke en één in zuidelijke richting.

Het straatje (de gang) Jodenkamp herinnert aan de eerste Joodse begraafplaats in Groningen, gelegen in de Ebbingedwinger. Deze begraafplaats is van 1747 tot 1827 in gebruik geweest. Vervolgens diende van 1827 tot 1909 het noordelijk deel van de Noorderbegraafplaats als begraafplaats voor Joden. Vanaf 1909 is de Joodse begraafplaats gevestigd aan de Iepenlaan. In de jaren vijftig van de 20^e eeuw is

de begraafplaats in de Ebbingedwinger geruimd om de uitbreidingsplannen van het Scheikundig Laboratorium te kunnen realiseren. De stoffelijke overschotten zijn verplaatst naar de begraafplaats aan de Iepenlaan. Tegenwoordig heet de rigoureuus aangepaste gang Botermolendrieff. Op de kaart van Haubois van 1643 staat op de Ebbingedwinger in 1543 een molen (zoals op veel andere dwingers).

Het Boterdiep is een vergraving (en verlenging in zuidelijke richting) van de Kleislout. De Kleislout is omstreeks 1375 gegraven ten behoeve van het goederenvervoer tussen het Woldland (Bedum e.o.) en Groningen. De vaarweg eindigde bij de Tie, een open ruimte ter plekke van de huidige samenkomst Bedumerweg/Nieuwe Ebbingestraat/Noorderstationsstraat. In 1422 is de vaarweg doorgetrokken naar de Ebbingepoort. Daarmee is het Boterdiep, althans het noordelijk deel, ouder dan het Schuitendiep/Winschoterdiep dat sinds ca 1400 het Hunzewater naar de stad leidde en het vervolgens (als Selwerderdiep) naar de oude loop van de Hunze bij de borg Cortinghuis voerde. Het waterpeil van het Boterdiep/de Kleislout was dat van Husingo/Innersdijk, terwijl het Selwerderdiep een hoger peil kende, namelijk het Winschoterveil (of een voorloper ervan). Jacob van Deventer laat op zijn kaart van Groningen (ca 1560) zien dat de twee watergangen naast elkaar lopen, het Selwerderdiep westelijk en direct oostelijk daarvan het Boterdiep. In 1619 is bij de aanleg van wat later de Nieuwe

Stad ging heten het Selwerderdiep gedempt, mogelijk met de aarde uit het dan vergrote/verbrede Boterdiep. Beno Hofman schrijft deze gang van zaken toe aan de wens om de kavels vanaf het Boterdiep en de Nieuwe Ebbingestraat enige diepte te geven. Het Hunzewater werd (al eerder) afgevoerd door de in 1522/3 gegraven doorsnijding van de Hondsrug, nu Lopende Diep en Noorderhaven.

Het Boterdiep kende dus geen gemeenschap met het Hunzewater. Het eindigde als een doodlopend water bij de Steenmarkt, zo genoemd naar de bakstenen die er werden aangevoerd en verkocht. Nog tot in de twintigste eeuw vond noordelijk van de stad baksteenfabricage plaats: de topografische kaart van 1906 laat vijf steenfabrieken zien aan het Winsumerdiep tussen Winsum en Onderdendam, waarvan nu nog een enkele ruïne resteert. Vanaf Onderdendam liep en loopt het Boterdiep zuidwaarts naar de stad. Op dit moment is het Boterdiep in de stad een verkeersweg met nog wel herkenbare oudere bedrijfsbebouwing. De ontwikkeling van het Cibogaterrein, en specifiek van het bronpunt (entreegebied voor de binnenstad) De Beren/Monnikhof heeft het stadsbeeld aanzienlijk gewijzigd.

Geraadpleegd: Beno Hofman, Nieuwe Stadt 2019

Boterdiep in noordelijke (links) en zuidelijke richting (rechts) vanaf Botermolendrieff

Activiteiten

Veertig jaar geleden is de stichting Vrienden van de Stad Groningen opgericht. In de sindsdien verlopen decennia hebben de Vrienden voor en achter de schermen de ruimtelijke ontwikkelingen in met name de binnenstad kritisch gevolgd en zo nodig commentarieerd.

Daarbij prijzen we ons gelukkig dat de gemeente Groningen ons steeds van stof tot nadenken voorziet, laatstelijk met de nota Geleide groei, een voorzet voor het omgevingsplan voor de binnenstad. U vindt hierover het nodige in dit Vriendenbulletin. Geleide groei zal het thema zijn voor de komende lustrumviering.

Wij nodigen u van harte uit om ons lustrum mee te vieren in de nieuwe gehoorzaal van de Groninger Archieven.

Voor de actuele gang van zaken (sprekers, berichten) verwijzen we graag naar de onze website www.vriendenvandestadgroningen.nl

U kunt zich aanmelden via info@vriendenvandestadgroningen.nl

Wanneer:

Donderdag 21 november 2024

Locatie:

Groninger Archieven

Tijdstip:

16:30 tot 19:00 uur

Opgeven:

info@vriendenstadgroningen.nl

Meer info:

vriendenstadgroningen.nl

De Groninger binnenstad over 25 jaar als Geleide groei de leidraad wordt. Zie ook de pagina's 10 en 11.

BOEKHANDEL GODERT WALTER

oude ebbingestraat 53 - 9712 hc groningen - 050 - 312 25 23 - info@godertwalter.nl - www.godertwalter.nl

Alle boeken over Groningen ook op: www.groningerboeken.nl

Oost & Lijklema: Een laatste Bom voor Bommen Berend

Hardcover € 24,50
Softcover €9,95

In het jaar 1672 wordt Nederland van alle kanten aangevallen door jaloerse buurlanden die uit zijn op de macht en rijkdom van ons land. In dit rampjaar wordt de stad Groningen belegerd door Bisschop van Münster Bernard van Galen. Als Jurre en Maartje met hun schoolklas een bezoek brengen aan het Museum aan de A belanden ze op mysterieuze wijze in het Groningen van 1672, waar ze hun voorouder helpen de stad te verdedigen. Maar zal het ze lukken om terug te komen naar hun eigen tijd?

De strip 'Een laatste bom voor Bommen Berend' is speciaal gemaakt voor de viering van 350 jaar Groningens Ontzet. Striptekenaar IJsbrand Oost en grafisch ontwerper Hans Lijklema hebben de handen ineengeslagen om een avonturenstrip over deze historische gebeurtenis te maken. Voor beide auteurs was het een unieke kans om dit cruciale stukje vaderlandse geschiedenis voor een nieuwe generatie toegankelijk te maken.

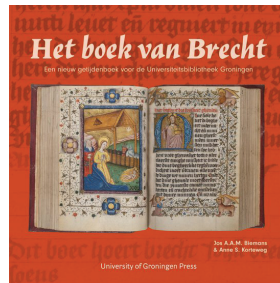

Sander Blom : Mythisch Groningen II

€ 27,90

De krulpruik van Midwolde, Noormannenpoortjes, een

helderziende herbergier en de arm van Johannes de Doper: Groningen kent vele bijzondere verhalen die gebonden zijn aan een locatie. Na het succes van Mythisch Groningen diept Sander Blom vijftig nieuwe verhalen op in dit tweede deel. Met vijftig adembenemende landschapsfoto's van de bijbehorende plekken. Mythisch Groningen combineert geschiedenis, legendes en oude volksverhalen op een aanstekelijke manier. Het boek nodigt uit om Groningen op een nieuwe manier te ontdekken.

Jos A.A.M. Biemans en Anne S. Korteweg: Het boek van Brecht

€ 29,95

Recent kreeg de Universiteitsbibliotheek Groningen een handgeschreven getijdenboek

uit de vijftiende eeuw cadeau. Dit soort boeken waren destijds in de Nederlanden een populair middel voor privédevotie. Veel mensen wilden goede gelovigen zijn en zij meenden dat het (op)lezen van gebeden daarvoor een probaat middel was. Een van hen was Brecht, de eerste bezitter van dit getijdenboek. Haar boek heeft een opmerkelijke geschiedenis en band met Groningen, die hier door Jos Biemans en Anne Korteweg uit de doeken wordt gedaan. Het boek is geschonken aan de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Groningen. De Bijzondere Collecties zijn de primaire getuigen van het menselijk denken. Ze vormen de historische kern van het bibliotheekbezit en bevatten onder meer papyri uit de Oudheid, middeleeuwse manuscripten, incunabelen, historische kaarten, persoonlijke archieven en vele duizenden unieke of zeldzame boeken gedrukt na het jaar 1500.

Jos A.A.M. Biemans (1951) doceerde van 1986 tot en met 2017 aan de Universiteit van Amsterdam Handschriftenkunde, vanaf 2004 als bijzonder hoogleraar. Anne S. Korteweg was van 1973 tot haar pensionering in 2007 conservator Middeleeuwse Handschriften van de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag.

Groninga

Stichting Vrienden van de stad Groningen

De Stichting Vrienden van de stad Groningen is opgericht in 1984. We zetten ons in voor de ruimtelijke kwaliteit (belevingswaarde, gebruikswaarde, toekomstwaarde) van de stad Groningen. We vragen aandacht voor het historisch karakter van de gebouwde en ingerichte omgeving, voor zover dat de belevingswaarde ondersteunt.

Middelen die we inzetten: bijdragen aan meningsvorming over architectuur en openbare ruimte door middel van lezingen, debatten en excursies. Daarnaast participeren (mogelijk in overleg met andere partijen) in beleidsprocedures (overleg, zienswijzen, eventueel bezwaren bij gemeentelijk ruimtelijk beleid en het beleid van andere overheden).

We richten ons op de binnenstad maar geven daarnaast ook aandacht aan de stad Groningen als geheel en de ruimere context van de stad.

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van de Vrienden van de stad Groningen opgeven bij bovenstaand correspondentieadres of via de website.

website: www.vriendenstadgroningen.nl
e-mail: info@vriendenstadgroningen.nl

Bank: NL06 INGB 0000 4473 73

Minimum donatie
€20,00 per jaar

Colofon

Bestuurssamenstelling

R.C.E. Neef (voorzitter)
C. J. A. Wessels, (secretaris)
H. van der Meij, (penningmeester)
P. J. E. Bootsma
A.E. Brouwer
K. Jonkman
E. M. Meisner
T. van der Meulen
P. H. Pellenbarg
H.Th. van Veen

Redactie:

P. J. E. Bootsma
T. van der Meulen
P. H. Pellenbarg
H.Th. van Veen

Ontwerp en vormgeving:

MOTTOW, martijn otto wolf

Redactieadres:

H.W. Mesdagplein 6
9718 HR Groningen
Tel 050 5890776
meulen1@xs4all.nl

Kopijdatum nummer 119:

25 november 2024